

PEDAGOGIA
SECOLULUI
XXI

Miron Ionescu, Mușata Bocoș
(coordonatori)

TRATAT DE DIDACTICĂ MODERNĂ

Editura Paralela 45

CUPRINS

ARGUMENT	13
-----------------------	-----------

CAPITOLUL I

De la paradigma comeniană la didactica modernă	19
I.1. Paradigma comeniană a didacticii.....	19
I.2. Continuatorii operei lui Comenius și evoluția didacticii în diacronie.....	21
I.3. Instrucția școlară – proces aleatoriu/neunivoc.....	27
I.4. Analiza pedagogică a conceptului „didactică”.....	31
I.4.1. Obiectul de studiu al didacticii.....	31
I.4.2. Funcțiile didacticii.....	33
I.4.3. Didactica școlară – componentă a didacticii generale.....	34
I.4.4. Didactica universitară – o necesitate stringentă.....	37
I.4.5. Interrelațiile didacticii cu alte științe.....	40
I.4.6. Repere istorice relevante.....	41
I.5. Curente noi în didactică în secolul al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea.....	43
I.6. Paradigme și orientări actuale în didactică.....	47
<i>Bibliografie</i>	52

CAPITOLUL II

Procesul de învățământ – experiență, rutină și creativitate didactică	55
II.1. Procesul de învățământ – abordare sistemică.....	55
II.2. Componentele principale ale procesului de învățământ și interdependențele dintre ele.....	57
II.3. Organizarea didactică a ofertei de informație.....	61
II.3.1. Activitatea de predare și teoria prototipurilor.....	61
II.3.2. Predarea – act comunicațional.....	64
II.3.3. Repere psihogenetice.....	66
II.3.4. Volumul atenției și volumul memoriei imediate.....	70
II.3.5. Organizarea conținutului secvenței de predare.....	72
II.4. Radiografia procesului de învățare.....	75
II.4.1. Nivelul de motivare, de activare cerebrală.....	76
II.4.2. Învățarea: aspectul procesual.....	78
II.4.2.1. Învățarea motorie.....	79
II.4.2.2. Formarea noțiunilor și operațiilor mintale.....	81
II.5. Dinamica situației de învățare.....	85

II.6. Metacogniția – implicații în procesul didactic.....	91
II.6.1. Caracterizare generală	91
II.6.2. Analiza situației de învățare din perspectivă metacognitivă	94
II.6.3. Finalități ale educației metacognitive.....	98
II.7. Valențe formative ale procesului de învățământ.....	101
<i>Bibliografie</i>	107

CAPITOLUL III

Principiile didacticii – în viziunea teoriilor constructiviste.....	111
III.1. Caracteristicile generale ale principiilor didacticii.....	111
III.1.1. Caracterul general-normativ	111
III.1.2. Caracterul sistemic.....	112
III.1.3. Caracterul dinamic, deschis	112
III.2. Caracterizarea principiilor didacticii din punctul de vedere al psihologiei educației și dezvoltării.....	113
III.2.1. Principiul psihogenetic al stimulării și accelerării dezvoltării stadiale a inteligenței	113
III.2.2. Principiul luării în considerare în procesul de predare-învățare a diferențelor interindividuale în funcționarea metacogniției.....	118
III.2.2.1. Particularități ale metacogniției la elevii cu dificultăți de învățare și la elevii cu dizabilități cognitive.....	123
III.2.2.2. Principiul relaționării stilului de predare cu stilul de învățare al elevilor.....	125
III.2.3. Principiul învățării prin acțiune.....	127
III.2.4. Principiul construcției componentiale și ierarhice a structurilor intelectuale	133
III.2.4.1. Componentele de achiziție.....	134
III.2.4.2. Componentele performanței.....	134
III.2.4.3. Metacomponentele.....	134
III.2.5. Principiul dezvoltării motivației pentru învățare.....	137
III.2.5.1. Acceptarea unui punct de vedere realist privind aspectele reale ale funcționalității motivației elevilor.....	137
III.2.5.2. Evaluarea motivelor învățării.....	137
III.2.5.3. Dezvoltarea impulsului cognitiv	138
III.2.5.4. Punerea în funcțiune a unui nivel adecvat al motivației.....	139
III.2.5.5. Dezvoltarea motivației cognitive	139
III.2.5.6. Utilizarea competiției, a întrecerilor ca situații didactice motivogene.	140
III.2.5.7. Dezvoltarea motivației cognitive în interdependență cu capacitatea de trăire autentică și înțelegere a semnificațiilor valorice (științifice, filosofice, morale, religioase, economice, estetice etc.) ale cunoștințelor.	140
<i>Bibliografie</i>	141

CAPITOLUL IV

Obiectivele procesului de predare-învățare.....	145
IV.1. Punerea problemei.....	145
IV.2. Tipologia și derivarea obiectivelor pedagogice	146
IV.3. Taxonomii și inventare ale obiectivelor pentru domeniul cognitiv.....	150
IV.4. Principii de stabilire a taxonomiilor	150
IV.4.1. Principiul didactic	150
IV.4.2. Principiul psihologic	150
IV.4.3. Principiul logic	151
IV.4.4. Principiul funcțional-integralist.....	151
IV.4.5. Principiul întrepătrunderilor structural-sistemice dintre obiectivele taxonomice ale diferitelor domenii	151
IV.5. Aportul psihologiei cognitive pentru un învățământ „strategic”	154
IV.6. Dezvoltarea proceselor metacognitive – obiectiv formativ esențial pentru optimizarea predării-învățării.....	156
IV.7. Operaționalizarea obiectivelor pedagogice	159
IV.7.1. Criterii de operaționalizare a obiectivelor	160
IV.7.1.1. Criteriul modificării calitative.	160
IV.7.1.2. Criteriul condițiilor de realizare.....	160
IV.7.1.3. Criteriul reușitei	161
IV.7.2. Valoarea și limitele operaționalizării obiectivelor pedagogice....	164
IV.7.2.1. Funcția de organizare și reglare a procesului de predare-învățare	164
IV.7.2.2. Funcția de anticipare a rezultatelor predării-învățării.....	165
IV.7.2.3. Funcția de evaluare	165
IV. 8. Obiective formative din domeniul afectiv și motivațional.....	166
<i>Bibliografie</i>	168

CAPITOLUL V

Curriculumul școlar și conținutul învățământului	171
V.1. Conceptul de „curriculum” – semnificații, evoluții și dezvoltări în diacronie	171
V.2. Dimensiunile și ipostazele curriculumului	173
V.3. Tipologii curriculare	174
V.4. Repere strategice de elaborare a curriculumului	177
V.5. Conținutul învățământului – vector al curriculumului	179
V.6. Produsele curriculare	186
V.7. Coordonatele majore ale reformei curriculare din România	191
<i>Bibliografie</i>	196

CAPITOLUL VI

Strategiile didactice – moduri integrative de abordare și acțiune	197
VI.1. Strategie și tactică – esență și operaționalizare în context didactic.....	197
VI.2. „Strategie de instruire” și „strategie de autoinstruire”	198

VI.3. Raportul biunivoc dintre strategiile de instruire/autoinstruire și metodele didactice	200
VI.4. Caracterizarea strategiilor de instruire/autoinstruire	202
VI.5. Posibile taxonomii ale strategiilor de instruire/autoinstruire	203
VI.6. Clasa virtuală.....	205
VI.6.1. Noile tehnologii – interferențe didactice	205
VI.6.2. Modificări paradigmatică produse de noile tehnologii ale informației și comunicării	207
VI.6.3. Realitatea virtuală	208
VI.6.4. e-Learning.....	210
VI.6.5. Clasa virtuală – aplicație didactică de e-learning	212
VI.7. Exigențe privind alegerea și utilizarea strategiilor didactice	213
<i>Bibliografie</i>	217

CAPITOLUL VII

Metodologia didactică – orientări, metode, abordări creative	219
VII.1. Precizări terminologice	219
VII.2. Metoda de învățământ – esența și valoarea sa pedagogică. Funcțiile specifice.....	222
VII.3. Elementul semiotic și operator în metodologia didactică	227
VII.4. Direcții de modernizare a metodologiei didactice	229
VII.4.1. Asigurarea caracterului dinamic și deschis al metodologiei didactice	230
VII.4.2. Diversificarea metodologiei didactice	231
VII.4.3. Amplificarea caracterului formativ al metodelor	232
VII.4.4. Accentuarea caracterului practic-aplicativ al metodelor didactice	232
VII.4.5. Reevaluarea metodelor „tradiționale”	233
VII.4.6. Asigurarea relației dinamice „metode – mijloace de învățământ”	233
VII.5. Posibile taxonomii ale metodelor de învățământ	233
VII.6. Activizarea elevilor – condiție <i>sine qua non</i> a creșterii randamentului școlar	238
VII.6.1. Esența activizării	238
VII.6.2. Exigențe ale activizării	239
VII.6.2.1. Pregătirea psihologică pentru învățare	239
VII.6.2.2. Surse de distorsiune și prevenirea lor	241
VII.6.2.3. Organizarea și desfășurarea rațională a învățării	242
VII.6.2.4. Utilizarea unor modalități productive de activizare.....	243
VII.7. Prezentarea selectivă a unor metode de învățământ	243
VII.7.1. Abordarea euristică.....	243
VII.7.2. Problematizarea	244
VII.7.3. Învățarea prin descoperire	247
VII.7.4. Modelarea.....	250

VII.7.5. Algoritmizarea.....	253
VII.7.6. Munca în grup	254
VII.7.7. Învățarea prin cercetare	256
VII.7.8. Învățarea colaborativă	256
VII.7.9. Învățarea prin cooperare	257
VII.7.10. Proiectul/tema de cercetare.....	258
VII.7.11. Experimentul	258
VII.7.12. Studiul de caz	261
VII.7.13. Jocul de rol	264
VII.7.14. Învățarea pe simulatoare didactice	269
VII.8. Exigențe privind selectarea și utilizarea metodelor didactice.....	269
<i>Bibliografie</i>	271

CAPITOLUL VIII

Mijloacele de învățământ – resurse ale instrucției și autoinstrucției.....	273
VIII.1. Mijloacele de învățământ – locul și rolul lor în procesul instructiv-educativ	273
VIII.1.1. Mijloacele de învățământ și inserția lor în instrucția școlară și autoinstrucție.....	273
VIII.1.2. Mijloace de învățământ și evoluția lor în plan diacronic	274
VIII.1.3. Funcțiile mijloacelor de învățământ.....	276
VIII.1.4. Încercări de clasificare a mijloacelor de învățământ.....	278
VIII.2. Mijloacele tehnice de instruire – componentă a mijloacelor de învățământ	281
VIII.2.1. Esență și caracterizare generală	281
VIII.2.2. Trăsături ale mijloacelor tehnice de instruire.....	283
VIII.2.3. Posibile taxonomii ale mijloacelor tehnice de instruire	284
VIII.2.3.1. Mijloace tehnice vizuale	285
VIII.2.3.2. Mijloace tehnice audio	288
VIII.2.3.3. Mijloace tehnice audio-vizuale	288
VIII.3. Direcții de modernizare a mijloacelor de învățământ.....	289
VIII.4. Exigențe psihopedagogice privind selectarea și utilizarea mijloacelor de învățământ	290
VIII.5. Necesitatea pregătirii corpului profesoral pentru folosirea mijloacelor tehnice de instruire	293
<i>Bibliografie</i>	295

CAPITOLUL IX

Demersuri tipice și creative în instrucția școlară și autoinstrucție	297
IX.1. Precizări terminologice	297
IX.2. Formele de organizare a procesului didactic – abordare diacronică ...	299
IX.3. Tipologia formelor de organizare a procesului didactic – abordare sincronică	304
IX.4. Lecția – formă de activitate a binomului profesor-elev	308

IX.4.1. Definirea conceptului „lecție”	308
IX.4.2. Caracterizarea psihopedagogică a lecției (virtuți și servituți).....	310
IX.4.3. Taxonomia lecției. Categori și variante de lecții	311
IX.5. Proiectarea demersurilor instructiv-educative la nivel micro	316
IX.5.1. Ce este proiectarea didactică?.....	316
IX.5.2. Ce presupune proiectarea didactică la nivel micro?	318
IX.5.3. Proiectul de lecție/activitate didactică – prezentare generală și structură	326
IX.6. Alternative pedagogice instituționalizate în sistemul de învățământ din România	329
IX.6.1. Pedagogia Waldorf	329
IX.6.2. Educația Montessori	330
IX.6.3. Alternativa Step by Step	331
IX.7. Investigații experimentale referitoare la organizarea și desfășurarea lecției/activității didactice	332
IX.7.1. Eșantioane și sondaj în lecții – delimitări terminologice	332
IX.7.2. Conținutul și metodica investigațiilor	334
IX.7.2.1. Eșantionare și sondaj în verificare și fixare	334
IX.7.2.2. Indicatori de reușită a lecției	341
IX.7.2.3. Feedbackul și obținerea lui în lecție	343
IX.7.2.4. Stabilirea grupurilor de reușită școlară	344
<i>Bibliografie</i>	348

CAPITOLUL X

Computerul în activitatea binomului profesor-elev	351
X.1. Instruirea programată – premisă a instruirii asistate de computer	351
X.1.1. Instruirea programată – abordare diacronică.....	351
X.1.2. Analiza pedagogică a instruirii programate: principii, tipuri de programe, elaborarea programului, manualul programat.....	352
X.2. Informatică și învățământ. Introducerea computerului în activitatea didactică	366
X.3. Valențe psihopedagogice ale instruirii asistate de computer.....	368
X.4. Tehnicile informaționale computerizate, instruirea asistată de calculator și învățarea multimedia	370
X.5. Multimedia în școală – implicații psihopedagogice	375
X.6. Exigențe privind utilizarea calculatorului în scop didactic. Cerințe psihopedagogice care asigură integrarea computerului în instrucție și autoinstrucție.	376
<i>Bibliografie</i>	381

CAPITOLUL XI

Evaluarea activității diadei profesor-elev (elemente de docimologie didactică)	383
XI.1. Semnificația evaluării didactice la macronivel și la micronivel.....	383

XI.2. Conceptul operațional de evaluare didactică la micronivel	384
XI.3. Funcțiile verificării și evaluării	387
XI.3.1. Moment al conexiunii inverse în procesul de instruire	387
XI.3.2. Măsurarea progresului realizat de elevi	387
XI.3.3. Valoarea motivațională a evaluării	388
XI.3.4. Suport al autoevaluării, al formării conștiinței de sine	388
XI.3.5. Factor de reglare a instrucției și autoinstrucției	389
XI.3.6. Funcția predictivă/prognostică.....	389
XI.3.7. Funcția diagnostică	389
XI.3.8. Funcția de selecție/de discriminare.....	389
XI.4. Formele evaluării	390
XI.5. Metode de verificare și evaluare	391
XI.5.1. Observația curentă	392
XI.5.2. Chestionarea sau examinarea orală.....	392
XI.5.3. Probe scrise, grafice, practice, cu ajutorul mașinii etc.....	394
XI.5.4. Portofoliul	395
XI.6. Procesul de evaluare și notare	397
XI.7. Semnificația notei școlare pentru elevi	400
XI.8. Divergențele în notare și sursa acestora	402
XI.8.1. Divergențe în notare. Date experimentale	402
XI.8.2. Metode de reducere a divergențelor în notare.....	403
XI.8.2.1. Baremul	403
XI.8.2.2. Armonizarea scărilor de notare.....	405
XI.8.2.3. Testul docimologic.	405
XI.9. Controverse: „Pedagogia curbei lui Gauss” – „Pedagogia curbei în J”	409
<i>Bibliografie</i>	413

CAPITOLUL XII

Cercetarea pedagogică – factor de progres în instrucție și educație.....	415
XII.1. Necesitatea investigării științifice a fenomenelor educaționale	415
XII.2. Tipologii ale cercetării pedagogice.....	418
XII.3. Caracterizarea cercetării pedagogice	419
XII.4. Cercetarea-acțiune – un model provocator	420
XII.5. Demersuri specifice în proiectarea, organizarea, desfășurarea și valorificarea cercetărilor pedagogice.....	423
XII.6. Câteva elemente relevante pentru epistemologia cercetării pedagogice.....	443
<i>Bibliografie</i>	447

SUMMARY	450
----------------------	------------

RÉSUMÉ	453
---------------------	------------

Lucrarea a fost realizată de un grup de cadre didactice de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Autorii au contribuit la operaționalizarea temelor după cum urmează:

Miron IONESCU, Mușata BOCOȘ (coordonatori)

Mușata BOCOȘ	Capitolul V Capitolul VI Capitolul IX Capitolul XII
Vasile CHIȘ	Capitolul VII Capitolul VIII
Adina GLAVA	Subcapitolul II.6.
Cătălin GLAVA	Subcapitolul VI.6.
Miron IONESCU	Capitolul I Capitolul VI Capitolul VII Capitolul VIII Capitolul IX Capitolul X
Vasile PREDA	Capitolul III Capitolul IV
Ion RADU	Capitolul II Capitolul XI